

Самогубство як об'єкт кримінологічного дослідження

Свириденко Н.М., курсант 303 навчальної групи ННІ №1 НАВС.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права НАВС **Кулакова Н.В.**

Основний Закон України з початку прийняття закріпив положення, про те, що «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю». І ст. 27 вказує, що «...кожна людина має невід'ємне право на життя. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Обов'язок держави – захищати життя людини». Отже, є законодавчо закріплено положення про право особи на життя. Відповідно до цього положення прототипом «права на життя» є самогубство, адже це позбавлення особи життя.

Проблема самогубств (суїциду) зародилась давно, напевно, існує від тоді, скільки існує людство на Землі. Самогубство (суїцид) це в першу чергу людський поведінковий акт самоусунення з життя. Е. Дюркгейм, автор первинної деталізованої соціологічної праці, яка присвячена самогубству (суїциду), формулює самогубство, як «усвідомлений вчинок постраждалого, наслідками якого є передбачений і очікуваний смертельний результат зазначеного індивіда» [2]. Тобто, самогубство – це позбавлення свого життя, усвідомлено, в деяких випадках навмисно, і головне це бажаний акт. Самогубство є однією з найважливіших проблем суспільного здоров'я, що приносить страждання сім'ї і суспільству, а також завдає істотного економічного збитку.

Наша держава займає перше місце посеред європейських держав за кількістю самогубств – на 100 тисяч осіб у нас припадає 22 самогубства. Ці показники наводить Державний комітет статистики. Смерть від самогубства займає 3-є місце в Україні після природної смерті і смерті від зовнішніх причин. Максимальний рівень смертності в результаті самогубства зафіксований в промислових регіонах Східної України – в середньому 33,6 на 100 тис. населення. Лідуючі області Донецька і Луганська. Психологи і соціологи підкреслюють, що офіційна статистика самогубств значно різниться від реальних цифр у 2-4 рази. Адже статистика ґрунтується тільки на явних випадках. А є і інциденти самогубств які ніким не фіксуються. Таких випадків, а також невдалих спроб самогубства, в 7-10 разів більше. Психологи пояснюють, що українці вже більше 2-ох років живуть в складній обстановці. Військові дії, інфляція, безробіття, мізерні пенсії, відсутність медичної допомоги, викликають у людей депресію і штовхають на самогубство.

Самогубство є доволі болючим питанням особливо серед молоді та підлітків, які здійснюють його частіше, ніж дорослі. Особа-самогубець – це особа, яка характеризується психічним станом, який приводить до саморуйнівної поведінки, і в кінцевому результаті може призвести до скоєння самогубства, також такій особі притаманна невпевненість в собі, доволі занижена самооцінка, яка постійно коливається, досить висока залежність від оточення, високий ступінь емпатії, занижені вольові якості, знижений рівень активності, несамостійність, інфантилізм, регресія, амбівалентність. Амбівалентність є показовою ознакою самогубства: упевненість, у тому, що суїцид є останнім порятунком, і водночас бажання спасіння і втручання з боку оточення. Це пояснюється властивостями самогубства, яке, по суті, є пошуком порятунку з ускладнень, кризових станів. Усі самогубці, на основі ситуаційних передумов, засобу мислення і надмірної концентрації на проблемі вважає суїцид логічною спробою припинення потоку свідомості, нестерпного болю, підвищеного рівня тривоги, які є суб'єктивним відчуттям крайніх проявів дезадаптації, реакцією на фрустрацію психологічних потреб осіб, для яких притаманні реакції самознищення.

Потрібно зауважити, що самогубство не виникає само по собі, до нього призводять певні фактори, причини, і людина усвідомлюючи це вважає, що їй не під силу з цим боротися, доходить до висновку, що «краще вчинити самогубство, так не буде ніяких проблем». Знаходить вихід з ситуації, який не є правильним, і завдає більше шкоди близькому оточенню.

В загальному потрібно сказати, що факторами, які впливають на вчинення самогубства є: сімейні та шкільні проблеми, стосунки у неформальному середовищі, кризові обставини, стресові ситуації, алкоголь і наркотики, невиліковні хвороби, економічні негаразди, смерть близьких, нерозділене кохання, втрата сенсу життя, втрата роботи. Причинами самогубства є прагнення особистості задовольнити свої інтереси і потреби на користь чи на шкоду інтересам і потребам інших людей.

Щоб зрозуміти, що особа має намір вчинити самогубство, психологи наводять такі ознаки бажання накласти на себе руки, серед яких: проблеми зі сном, втрата апетиту, апатія; схильність до самотності й відчуження; різкі зміни у зовнішності та поведінці; зловживання алкоголем і наркотиками; збуджений або агресивний стан; розмови про смерть, записки про самогубство, малюнки в чорному світлі, що відображають жорстокість, особливо спрямовану на себе; розкаяння; відчуття безнадійності, тривога, депресія, плач без причини; роздавання особистих речей; нездатність довго залишатися уважним; утрата інтересу до улюблених занять; самоїдство; несподіване погіршення успішності, невідвідуваність школи; членство в угрупованні або секті; ейфорія після депресії та інше. Якщо аналізувати дані ознаки, то потрібно сказати, що ми маємо більше уваги приділяти увагу своїм близьким, адже в один момент можемо не замітити, в особи певні порушення, і через деякий час можемо втратити її назавжди.

Вивчаючи літературу, статті в яких висвітлювалися дані питання, можна натрапити, на те, що всі вчені пропонують певні заходи боротьби з самогубством, - це так звана профілактика, яка може бути первинною – це заходи (соціально-економічні, медичні, психологічні, педагогічні), спрямовані на запобігання виникненню самогубств. Вторинною – це заходи, спрямовані на послаблення суїцидальних тенденцій і попередження повторних. Вказується про профілактичну діяльність серед дітей та молоді. Стосовно профілактики то на мою думку, вона не є впливовою, адже кожного дня можна побачити по телебаченні, що молода особа, а інколи і дитина вчинила самогубство. Або і досить доросла і розумна особа це зробила. На жаль, в нашій державі проблема самогубств не вивчається на належному рівні. Були спроби створення в Україні служби, схожої на американську службу 911 – в нас вона мала називатися – 112. Було заплановано, що ця служба буде не лише екстрено реагувати на надзвичайні ситуації, але й надавати психологічну допомогу людям, які її потребують. Але, ця досить хороша ідея, незважаючи на те, що було вкладено неمالенькі кошти, вліті в її створення, провалилася. За даним телефоном можна подзвонити і розповісти про складну ситуацію, але доля тих, що дзвонить, на жаль, не відслідковуються, і немає навіть приблизних даних, скільком людям допомогла така телефонна підтримка.

Також існує проблема і регіональна: в селах, невеликих депресивних містечках психологи і тим більше психотерапевти – досить екзотичні професії. Але саме в таких місцях потрібні ці спеціалісти. Бо інколи родичі не завжди вміють помітити зміну в настрої близької їм людини. Психологи дають поради, щоб запобігти таким випадкам, ось деякі з них: «Якщо ви помітили, що дитина, стала багато часу проводити за комп'ютером, стала сильно нервувати, гірше вчитися – це привід стати уважнішими до неї». Коли помітивши, щось схоже, потрібно дитину треба чимось зайняти: відправити в спортивну секцію, зробити так, щоб вона стала частіше спілкуватися зі своїми однолітками в реальному житті, а не тільки он-лайн. Те саме стосується і дорослих: «якщо ви помітили що людина, стала замкнутою, постійно перебуває в пригніченому стані, почала випивати, вести розмови про смерть – це теж тривожні дзвінки». Психологи радять, не залишати таку людину на самоті. Всупереч, її бажанням потрібно максимально «перемкнути» на якісь динамічні події, щоб вони відвернули його від таких думок. Адже життя нам надається лише раз. Складнощі минуть, і у житті буде ще багато доброго і цікавого. Про це треба пам'ятати. І думки людей, що самогубство це вихід з труднощів не правильні.

Отже, самогубство – це самодеструктивна поведінка людини, яка відбувається під дією певних чинників, тобто умисна дія яка зумовлює позбавлення власного життя (в цій ситуації власне життя втрачає сенс). Оскільки самогубство є досить заплутаним феноменом, то і його причини є досить різноманітними та численними, які виявляються у всіх сферах людського існування та функціонування. Але той факт, що це явище є статистично усталеним по різних країнах, має нерівний розподіл серед соціально-демографічних груп населення, залежить від економічних, політичних, соціальних змін, свідчить про його соціальну природу.